

İSTANBUL GEZGİNLERİ

Aksiyon 28 / 03.11.2013

ASKERİ MÜZE

Darü'l-Esliha

İçindekiler

Askeri Müze.....	3
Askeri Müze'nin Bölümleri	4
Mehter	5
Fotoğraflar	9

Askeri Müze

İstanbul'un fethinden sonra Aya İrini Kilisesi, cebehane olarak kullanılmaya başlanır. Bu kullanım aslında Askeri Müze'nin temellerini atmıştır. Zaman içerisinde bakımsızlaşan cebehane 1726 yılında III. Ahmed döneminde bakımdan geçirilir. Kapısına da bir kitabe asılır: 'Darü-l Esliha'.

Darü-l Esliha 1807'de III. Selim'in tahtan indirilmesi sırasında kısmen yağmalanır, daha sonra 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın lağvedilmesinden sonra buradaki eserlerin bir çoğunu Yeniçerileri anımsattığı için tahrip edilmiş ya da elden çıkarılmıştır. Bu nedenlerle önemini kaybeden Darü-l Esliha, 1839 senesinde 'harbiye ambarı' haline getirilir.

1846 senesinde Tophane Müşiri Ahmet Fethi Paşa 'harbiye ambarı'nı düzenleyerek burayı iki kısma ayırır. İlk kısım daha sonra Arkeoloji Müzesi'nin temelini oluşturacak 'Mecma-i Asarı Atika', diğer kısmı da Askeri Müze'nin temelini oluşturacak 'Mecma-i Esliha-i Atika' isimlerini alırlar. Ancak Sultan Abdülaziz döneminde tekrar 'Harbiye Ambarı' haline dönüşür Aya İrini.

II. Abdülhamit döneminde Ahmet Muhtar Paşa'nın önerisi ile Tophane Müşüri Zeki Paşa'nın girişimleri ile iki Alman (mühendis Jasmund ve Gromkov Paşa)Askeri Müze'yi Yıldız Sarayı'nın bahçesindeki köşklerden birisinde yeniden açılır ama bu dönem de uzun sürmez ve Sultan II. Abdülhamit 'in kuşukları nedeni ile eserler Maçka Silahhanesi'ne taşınır.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, 1908 senesinde Tophane Müşüri Ali Rıza Paşa'nın girişimiyle, Mühendishane-i Berri Hümayun nazırı Ferik Ahmet Muhtar Paşa başkanlığında bir müze tesis komisyonu kurulur ve müze yeniden Aya İrini'de hizmete açılır. Ferik Ahmet Muhtar Paşa, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa tarafından müze müdürlüğüne atandı. Ferik Ahmet Muhtar Paşa Askeri Müze'yi çağdaş müzecilik anlayışıyla yönetti. Aylık 500 kuruşluk ödeneğin

yetersiz olması nedeni ile müzeye girişte ücret alınmaya başlandı. Cuma günleri 100 para, diğer günler 4 kuruş (40 para = 1 kuruş) olarak belirlenen giriş ücretlerine ek olarak, müze dahilinde 40 paraya giriş talimi yaptırılmakta ayrıca 1 kuruşla çalışan bir org ile de ziyaretçilerin marş dinlenilmesine imkan verilerek müzenin gelirleri artırılmaya çalışıldı. Ayrıca bu dönemde Yeniçeri Ocağı ile birlikte lağvedilen Mehteran Ocağı yeniden ihya edilmiş ve ziyaretçilere konserler vermesi sağlanmıştır.

II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte müzede sergilenen eserlerin güvenliğini sağlamak amacıyla 1940 senesinde eserler Niğde'ye taşınır. Savaşın bitmesinden sonra 1949 senesinde tekrar İstanbul'a getirilir ve Maçka Silahhanesi'ne tekrar yerleştirilir. Ancak kısa süre sonra bu binanın İTÜ'ye tahsis edilmesinden dolayı eserler 1955'de Harbiye Jimnastikhanesi'nin binasına taşınır. Bina restore edilerek eserler 1959 senesinde ziyarete açılırlar. Bu bina yetersiz kalınca, daha önce 'Harbiye' olarak kullanılan bugünkü bina 1967 senesinde Askeri Müze'ye tahsis edilir ve Mimar Nezih Eldem tarafından restore edilmeye başlanır. Müze 1986 senesinde kısmen, 1993 senesinde de tamamıyla ziyarete açılır.

Müze, mevcut 20 bin eserden sadece 9 bini sergilenabilmektedir.

Askeri Müze'nin Bölümleri

- Tanıtım Salonu
- Türk Ordusunun Kuruluş Salonu
- Selçuklu Salonu
- Osmanlı Devleti Kuruluş Salonu
- Fatih ve Yavuz Köşesi
- Kesici Silahlar Salonu
- İstanbul'un Fethi Salonu
- Osmanlı Devleti Yükselme Dönemi Salonu
- Savunma Silahları Salonu
- Ateşli Silahlar Salonu

- Somali – Bosna – Kosova Salonu
- Yazma Eserler Salonu ve III. Selim Köşesi
- Atıcılık – Binicilik Salonu
- Top Modelleri ve Top Teşhir Salonu
- Mehter Enstrümanları ve Tarihi Harbiye Hamamı
- Meşrutiyet Salonu
- I. Dünya Savaşı Salonu
- Çanakkale Savaşı Salonu
- Belgelerle Ermeni Sounu Salonu
- Kurtuluş Savaşı Salonu
- Kore – Kıbrıs Salonu
- Etnografik Eserler Salonu
- Atatürk Salonu ve Dershanesi
- Çadırlar Salonu
- Kıyafetler Salonu
- Bayrak ve Sancaklar Salonu
- Şehitler Galerisi

Mehter

Mehter kelimesi, Farsça ulu, büyük anlamına gelen ‘mihter’ kelimesinden türemiştir. Her ne kadar biz mehteri sadece askeri müzik yapan bir topluluk olarak bilsek de, mehter aslında Yeniçerilerin bir bölümüdür ve kendi başına bir askeri birliktir, çeşitleri vardır. Askeri müzik yapan mehter birliğine çalıcı mehter ya da mehteran-i tabl-ü alem; padişahın çadırının kurulması, toplanması ve taşınması ile ilgilenen mehter birliğine çadır mehteri ya da mehteran-ı hayme; sarayda vezir ve paşalarla ilgilenen, onlara hizmet eden birliğe de iç mehteri denilirdi.

Bizim konumuz olan mehter, çalıcı mehter ya da diğer adı ile mehteran-i tabl-ü alem.

Türklerde askeri müzik geleneğinin varlığı Orhun Kitabeleri’ne kadar uzanmaktadır. Kitabelerde mehterin atası olarak kabul edilen ‘tuğ takımı’ndan bahsedilir ki Osmanlı’da da mehter ekibinin en önemli görevi tuğ yani sultanın gücü ve ululuğunu simgeleyen bir tutam at

kuyruğunu taşımaktır. Daha sonra Selçuklular'da da nevbethane birliğinin olduğu bilinmektedir. Nevbet geleneği Sulçuklularla birlikte başlamıştır, diğer tüm Türk devletlerinde de görülür ama askeri müzik ekibine mehterhane ve yaptıkları müziğe de mehter müziği denilmesi Osmanlı Devleti geleneğinde yerini bulmuştur. Nevbet vurmak, askeri müzik yapan ekibin aynı makamdaki bir çok parçayı arka arkaya icra etmesidir.

Mehteran ekibi erken dönemde namaz vakitlerinden önce sarayın önünde (Topkapı'da Haliç tarafındaki Demirkapı'nın önünde), eğer sultan seferde ise otağının önünde namaz vakitlerinden önce günde beş kere nevbet vururdu. Fatih Sultan Mehmet ile birlikte nevbet sadece ikinci vakti vurulur hale getirildi.

XVII. yüzyılda mehteran bölüğünün 300 kişiden oluştuğu bilinmektedir. Bu bölük, İstanbul'un çeşitli yerlerine bir çok mehteran ekibi oluşturur ve gün içerisinde nevbet vurup halka askeri müzik dinletirlerdi. Zamanla orduya ait mehteran ekibinden başka esnaf mehterleri de oluşur ancak bu ekipler sadece gösteri amaçlıdır sefere çıkmazlar.

Mehteran ekipleri katlardan oluşur. Her bir katta bir enstrümandan bir tane bulunur. Ekipler genelde 3,5,7 ve 9 katlı olurdu. Dokuz katlı mehter ekibi 9 rakamı eski Türk hakanları tarafından uğurlu sayıldığı için sultana özgüydü. İmparatorluğun parlak dönemlerinde bu rakam 12'ye çıkmıştır.

Mehter ekibinin yürüyüş düzeni şu şekildedir: En başta birlik komutanı çorbacıbaşı (emir-i alem), onun arkasında zırlı muhafızı ile birlikte devleti temsil eden al sancak, arkasından yine zırlı muhafızı ile bağımsızlığı temsil eden ak sancak ve onun da arkasından zırlı muhafızı ile İslamiyeti temsil eden yeşil sancak gelir. Sancaklardan sonra 3 sıra halinde 9 tuğ gelir. Bu tuğlardan en büyüğü hücum tuğudur. Tuğlardan sonra sırada mehterbaşı vardır, ondan sonra da mehter ekibinin katının iki katı kadar çevgen (hanendeler) ve sonrasında da sırası ile zurnazenler, boruzenler, nakkarezenler, zilzenler ve davulzenler gelir. En arkada ise köszen gelir. Sazbaşları ve çevgenler kırmızı, diğer sazandeler mavi renkli kıyafetler giyerler.

Mehter ekibi yürüyüşüne daima besmele ve sağ ayakla başlar. Yürüyüş yapılırken her üç adımda sağa ve sola dönülerek yürünür. Bu mehter ekibinin sağa ve sola Rahimallah-Kerimallah manasına gelen selamlama yürüyüşüdür.

Günümüze gelen mehter parçalarının bir çoğu 19. ve 20. Yüzyıla ait parçalar olmakla birlikte, bilinen en eski parçalar 16. yüzyıla aittir. Sadece 'hücüm marşı'nın daha da eskilerden kaldığına inanılmaktadır.

Mehter ekibinin nevbeti mehter gülbankının (duasının) okunması ile sonlandırılırdı.

GÜLBANK

Allah Allah, celilü'l cebbar, muinü's settar halıku'l leyli ve'n nehar, layezal, zülcelâl, birdir Allah anın birliğine, resul-ü enbiya peygamberimiz Cenab-ı Ahmed-i Mahmut-u Muhammed Mustafa al-i evlad-ı resulü müçtebi imdad-ı ruhaniyetine; bir cümle alem-i İslam'ın sıhatü selametine, ordularımızın devamı muzafferiyetine, aziz devletimizin beka-ü temadüsüne üçler, yediler, kırklar, göçenler demine devranına hu diyelim...

Huuu

Eli kan kılıcı kan, sinesi üryan, ciğeri püryan, meydan-ı şahadette Allah yoluna revan, kahrımız, gazabımız düşmana ziyan! Adüvden korkmadık korkmayız hiçbir zaman Kuran'da zafer va-ad ediyor Hazreti Yezdan. Uğrun açık olsun ey Serdarı Mücahid, Hüda kılıcını keskin etsin. Ömrünü gün gibi bedid! Fahri âlemi hoşnut etsin. Hak, gaza-i ekberin etsin mübarek ve sait.

Nasrünminallahi ve fethün karib. Ve beşşiri'l müminin.

Ya Muhammed

Allah Allah

Yektir Allah,yektir Allah, yektir Allah

illallah

Mehterhane 1826'de II. Mahmut tarafından Yeniçeri ocağının lağvedilmesi ile birlikte kapatılmış, yerine Mızıka-i Hümayun kurulmuştur. Bu tarihten sonra tam 88 yıl nevbet vuramayan mehteran, 1914 senesinde Askeri Müze Müdürü Ahmet Muhtar Paşa'nın girişimleriyle gösteri amaçlı tekrar nevbet vurmaya başlar. I.

Dünya Savaşı sırasında Enver Paşa'nın teşvikiyle kimi askeri birliklerde kıs süreli mehteran ekipleri de kurulmuştur. 1935 senesinde aslına uygun olmadığı gerekçesiyle dönemin Milli Savunma Bakanı tarafından tekrar kapatılan mehteran ekibi, daha sonra yapılan detaylı çalışmaların ardından 1953 senesinde 6 katlı tekrar olarak kurulmuştur, 1968 senesinde ise ekip 9 katlı hale getirilmiştir.

Mehteran Ekibinin Kullandığı Enstrümanlar:

Nefesliler:

- Zurna
- Boru
- Kerrenay: Pirinç ve gümüşten yapılan bas sesli bir sorudur. IV. Murat'ın Revan Seferi sırasında mehtere girmiştir ama uzun soluklu olamamıştır.
- Mehter Düdüğü: Şekli ve yapısı hakkında bilgi bulunmamaktadır.
- Klarnet: Enver Paşa'nın kurdurttuğu mehter ekiplerinde kullanılmıştır. Sesi yeterli olmadığı için çok uzun süreli kullanılamamıştır.

Vurmalılar:

- Kös
- Davul
- Nakkare
- Tabılbaz: Büyük nakkaredir, at eğerine bağlanarak çalınırdı. Günümüz mehterinde kullanılmamaktadır.
- Def: Esnaf mehterlerinde kullanılmaktaydı.
- Zil

Fotoğraflar

www.istanbulgezginleri.com

 /IstanbulGezginleri

 /gezginist